

Babe in dedci

Mitološki sprehod med okamnelimi grešniki

✍ Mojca Stritar

Ljubeljska je zasanjano romantična, Dovška dobrodušno materinska, Lučka prefinjeno mogočna, od Velikih pa je krnska tiho očarljiva, kaninski sestri sta skromno samozavestni, jezerski pa odkrito ambiciozni. Govorim seveda o najvišjih slovenskih babah, o pravih Babah z veliko začetnico. Planinci, alpinisti in turni smučarji si jih zaradi lepote in sanjskih mer nad 1800 metri poželjivo ogledujejo v vseh letnih časih, mnenj o najprikupnejši Babi pa je gotovo toliko kot članic feminističnega krožka vrhov.

Seveda so tudi Dedci na moč postavni in precej popularni; Lučkega intimno pozna sko-

raj vsak slovenski plezalec. Vendar vsaj na tem področju hribolazenja ženske prekašajo moške, saj je v mačo klubu poleg Lučkega vidnejši predstavnik Kamniški Dedec. Zato naj mi tudi cenjeni bralci odpustijo, da bo v nadaljevanju govora predvsem o Babah – vzroki za to so statistični in niti malo seksistični.

Ljudje se že od pradavnine ukvarjamo predvsem sami s sabo, zato ni nič čudnega, da v osamljenih skalnih tvorbah, ki se jim oko le stežka izogne, pogosto vidimo človeške figure in obraze. Samo pomislite na obe zgoraj omenjeni skupini (Dovška Baba s svojim toplim travnatim objemom nekako ne spada v koncept skalnih osamelcev, zato jo bo prijazni bralec

»Baba« Na Možeh Vladimir Habjan

blagohotno sprejel kot izjemo, ki potrjuje pravilo) in njune pridružene člane, manj razvpite Babe in Dedce, ki vdano čakajo v strmih gozdovih, pa razne sorodnike, kot so Babji zob pod Mežaklo, Okamneli mož nad Kolpo, Kamniti lovec nad Višarjami, Menih nad Okrešljem ali Mulac nad Rezijo. Včasih je podobnost tako izrazita, da jo opazi vsakdo, pa če je še tako razvajan od nazornosti televizije, vendar razlaga imena večinoma vabi na izlet v mitološko-etnološko preteklost.

Rojstvo brez otroštva ali nastanek skalnih osamelcev

Nastanek skalnih osamelcev bi geologi razlagali s kraško pokrajino in vplivi erozije, toda folklorna domišljija je sicer manj učena, a zato toliko bolj dramatična. Skalnati gospe in gospodje nimajo zveze ne z geologijo ne s kamnitim otroštvom, temveč gre za odrasle, ki so storili prekršek – kaj prekršek, smrtni greh! – in bili zanj kaznovani z okamnitvijo. Baba nad Blejsko Dobravo je postala kamen zaradi svoje okrutnosti:

»Pod Belščico je živela v starem gradu mogočna rodovina. Gospod in gosa sta bila neusmiljena, a njuna edina hči ni bila nič drugačna. Ko so bili neko jesen na sv. Mihaela dan na lovu, je divja zver zgrabila starega gonjača in ga vsega razmesarila. Grajska hči, ki je stala v bližini na skali, je uživala ob trpljenju ubogega kmeta, namesto da bi dovolila pomagati. Zato je na robu, kjer je stala – v hipu okamnela.«

V kategorijo Res hudi grehi se poleg krutosti uvrščajo družbeno nezaželena dejanja in nesimpatične lastnosti, kot so preklinjanje sonca, boga ali svetnikov, krivo pričanje, prelomljena obljuba, nezvestoba, sovraštvo ali načrtovanje umora. Kamniti lovec nad Višarjami so v bistvu trije predrzneži, ki so se prekršili proti Bogu:

»Preden so sezidali božjepotno Marijino cerkev na Višarjah, so se tam zadrževali tropi gamsov, ki so jih lovci vneto zasledovali. Številni romarji pa so divjad prepodili, seveda je to lovce močno jezilo. Nekoč so prišli trije lovci na goro, ne da bi videli gamsa. Zjzili so se in ustrelili na sosednjo romarsko cerkev. Za kazen, ker so oskrnili svetišče, so se takoj spremenili v ka-

Dovška Baba Andrej Stritar

men. Njihove podobe vidimo še danes na pobočju.«

Sistem greha in kazni je pravičen in deluje pri vseh, ki se pregrešijo, tudi pri mitoloških bitjih. Velikani stramorji ali orjaši so toliko časa razgrajali po Solčavskem, da jih je Bog spremenil v kamenje. Ajdovska deklica pa je prišla v svojo kamnito večnost pod Prisankom, ker je nekemu lovcu prerokovala, da bo ustrelil kozla z zlatimi rogovi, kar ni bilo pogodu njenim kolegicam.

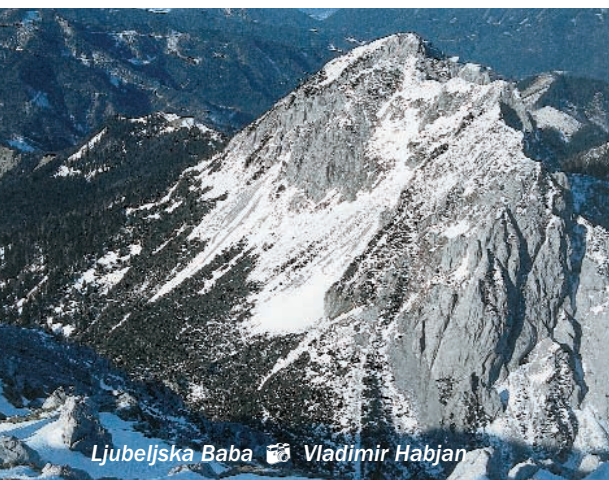
Tako v kamen spremenjena bitja čakajo na sodni dan. Toda čeprav je kamen tudi sinonim za neobčutljivost, zanje to ne velja. Mnoga trpijo zaradi vročine, žeje ali mraza in so obupala nad princem na belem konju, ki je že odjezdil v sončni zahod, tako da si lahko želijo kvečjemu kak močnejši potres, da jih odreši njihovega neskončnega postavanja.

Babe in dedci brez meja

Seveda kamnite podobe ljudi niso samo slovenska posebnost, temveč so razširjene v vseh časih in v vseh prostorih – povsod, kjer je delovala človeška domišljija, in ta zares ni pretirano izbirčna. Samo spomnimo se na švicarski

gori Jungfrau (Devica) in Mönch (Menih)! Lahko se sprehodimo tudi nazaj v času, v Staro zavezo Svetega pisma, kjer se je Lotova žena spremenila v solni steber, ker ni upoštevala prepovedi angelov in se je ozrla na uničenje Sodome in Gomore. Ošabna starogrška kraljica Nioba je okamnena od žalosti, potem ko ji je boginja Afrodita zaradi njenega bahanja pobila vse lepe otroke. Drugi grški mit pojasnjuje nastanek afriškega Atlasa. Velikan, ki je gorovju dal ime, ni upošteval osnovnih pravil gostoljubnosti.

Ko je Perzej blodil po Sredozemlju in se ukvarjal s svojimi junaštvji, je srečal tudi velikana Atlasa, ki je imel hudo neprijetno nalogo: na svojih ramenih je moral držati celotni nebesni

Ljubeljska Baba © Vladimir Habjan

svod. Ker je velikan obiskovalca brez pravega razloga ozmerjal, je Perzej iz torbe izvlekel Meduzino glavo (kako je prišla v torbo, je druga, še daljša zgodba). Kdor jo je pogledal, je v hipu okamnel in Atlasu s tem ni bilo prizaneseno. Spremenil se je v goro, njegova brada in lasje pa so postali goščave in gozdovi na pobočjih.

Hvalabogu so v gorah včasih tudi plemeniti ljudje in ne le okoreli kriminalci. Ime mehiškega vulkana Ixtaccihuatl pomeni Speča ženska in območja gore so dejansko poimenovana po delih ženskega telesa, torej Glava, Vrat, Prsi, Uho, Trebuh in tako naprej. Vzrok za nastanek te speče krasotice pa je ena sama velika romantika.

Lepa Xochiquetzal se je poročila z lažnivcem, saj je verjela, da se njen ljubljeni mož ne

bo vrnil z bojnega pohoda. A glej ga zlomka, mož je prišel in oba zainteresirana za življenje z lepoticjo sta se pomerila v dvoboju. Mož je sicer zmagal in lažnivec osramočeno pobegnil, toda bilo je prepozno: Xochiquetzal se je ubila, ker ni mogla živeti z zavestjo, da se je predala drugemu. Med moževim žalovanjem je prišlo neurje, padati je začelo ognjeno kamenje in zakonca sta se spremenila v gori Ixtaccihuatl in Popocatepetl, ki danes stražita dolino, zlobni lažnivec, spremenjen v goro Poyantecatl, pa ju nikoli več ne bo mogel ločiti.

Še dobrodelnejši so pravelikani iz najstarejših mitov, ki so se še v predčloveški dobi žrtvovali za to, da je iz njihovih teles nastalo zemeljsko okolje. Tako se je za boljši jutri daroval kitajski Pangu, pa tudi različni indijski, skandinavski in mezopotamski orjaki.

Iz kaosa, podobnega kurjemu jajcu, se je rodil velikan Pangu, ki je rasel in zapolnjeval vrzel med nebom in zemljo. Ko je umrl, so njegovi deli postali deli narave. Iz telesa so nastale strani neba in pet velikih gora, iz njegove glave sveti vrh, iz krvi oz. tolščice reke in morja, iz mesa prst. Veter in oblaki so njegova sapa, blisk in grom njegov glas.

Tja gor pa ne!

Danes z veseljem lazimo v gore, odkrivamo skalnate stolpe, raziskujemo nekoristni svet in si ne predstavljamo, da je bilo za naše prednike to prepovedano območje, polno nedostopnih skrivnosti. Prav nenavadne skalne tvorbe so bile mejniki dovoljenega področja. V mnogih mitoloških in verskih izročilih so vrhovi rezervirani za bogove in njihovo čaščenje. Kdor se vzpenja nanje, da bi častil samega sebe (mar tega ne delamo vsi?), je kaznovan, njegov hladni nagrobnik pa je opomin morebitnim naslednikom.

Da vas tovrstna svarila ne bodo preveč prestrašila, vas lahko potolažim vsaj, da zaradi ošabnosti niso kaznovani samo ljudje, temveč tudi gore, ki skušajo dobiti, kar je namenjeno samo najvišjim.

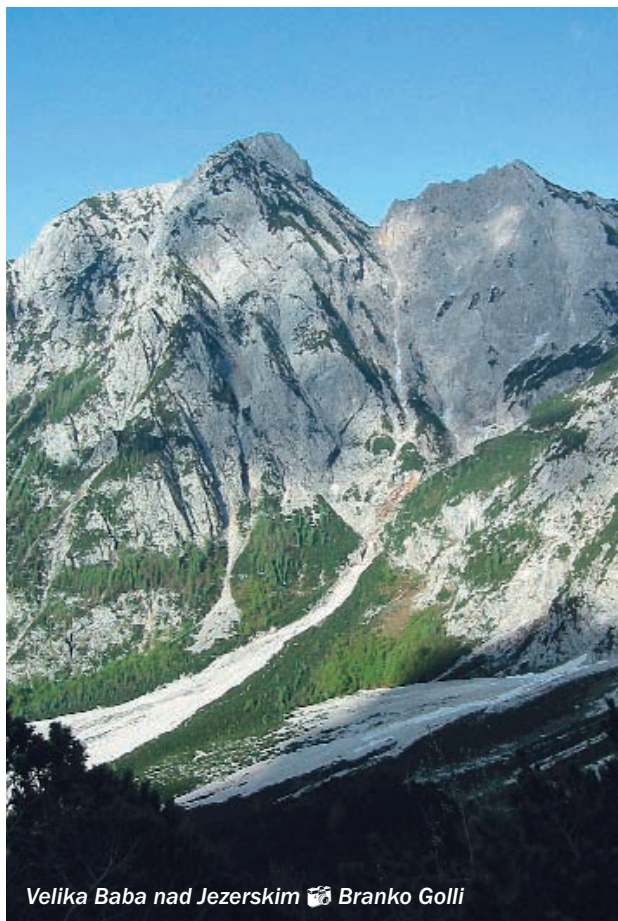
Nekdaj so imele gora vsaka svojega duha in zmaja. Ti so, vojskujoč se med seboj, pustošili in s skalami in prodovi obsipali rodovitni svet okoli gora, kar se še zdaj pozna po vsem Bohinju. V

tisti prastari dobi je zaželela gora za našim jezerom zrasti nad Triglav. Njen duh jo je napenjal, zmaj je tiščal in vzdigoval skalne skladove kvišku, gora je rasla in že bila tolikšna kakor Triglav. A Bog tega ni dopustil. Zemlja se potrese, napihnjena gora se razpoči in razvali. Tam vidite kaznovano goro na južni strani Bogatina. Še dandanašnji jo imenujejo »Podrto goro«.

Podobna usoda je doletela Špik, ki ga je hotel velikan Ledenec zgraditi do neba. Bolno ambiciozni so tudi tuji hribi. Indijska Vindhya je hotela prerasti najvišjo goro Meru in je že ovirala pot Sonca, nato pa jo je modrec Agastya z zvito ukano prisilil, da je zaključila svojo pretirano rast.

Baba za vsakogar

Babe in Dedci se vam torej ponujajo - hribovsko, geološko ali mitološko, samskim in poročenim, zahtevnim in manj zahtevnim, ekstremistom in uživačem, v Sloveniji in po svetu. Raziščite njihove raznolike značaje, izberite si svojo najprikupnejšo Babo in najpostavnejšega Dedca ter dajte domišljiji prosto pot - če ne drugače, pa s slavnim citatom Jože Čopa: »Sem na Babi ležal pa čez Luknjo v Zadnjico gledal.« (Namig za jesenski izlet: ta zabavni pogled vam seveda omogoča Dovška Baba). ●

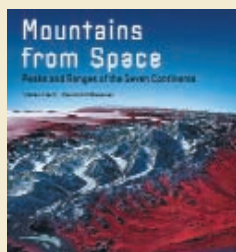

Velika Baba nad Jezerskim Branko Golli

Iz knjigarne Konzorcij, Mladinska knjiga

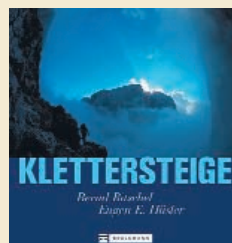
Stefan Dech, Reinhold Messner, Rüdiger Glasser, Ralf-Peter Martin
MOUNTAINS FROM SPACE
Peaks and Ranges of the Seven Continents
Abrams, oktober 2005
(224 strani, trda vezava, 148 barvnih ilustracij, cena 11.261,00 sit)

Veličastni vrhovi, pogorja - od Kilimanjara do K2, Alpe, Andi...

Edinstvena zbirka slik posneta s specialno digitalno satelitsko tehnologijo.

Bernd Ritschel, Eugen E. Hüsler
KLETTERSTEIGE
Bruckmann,
september 2005
(160 strani, trda vezava, 160 barvnih fotografij, cena 14.697,00 sit)

Fantastične fotografije z najbolj spektakularnih plezalnih poti (ferat) v Alpah, ki jih spremlja zanimivo besedilo njihovega najboljšega poznavalca E. E. Hüslerja.